

Rédai Dorottya. *Exploring Sexuality in Schools: The Intersectional Reproduction of Inequality*. 2019. Cham: Palgrave Macmillan. 270 oldal. ISBN 978-3-030-20161-6.

Az Orbán kormány 2021 júniusában törvénybe hozott egy „pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról” nevű törvényjavaslatot. Első látásra a javaslat észszerűnek tűnhet, hiszen a pedofília egy igen elterjedt probléma, ami az érintett fiatalok életét teljes mértékben tönkre tudja tenni. Míg egyfelől a törvényjavaslat a pedofiliát elkövetők nyilvántartását és a gyermek-pornográfia súlyosabb büntetését tartalmazza, másfelől bizonyos részletei a javaslatnak egy más ideológiát követnek; bizonyos részletei kevésbé szólnak a kiskorúak védelméről, inkább erőteljes homofób és transzfób felütéseket láthatunk. A törvényjavaslat tiltja mind a „nemi önazonosságtól eltérésről” való beszédet, mind a „homoszexualitás népszerűsítését” a fiatalok számára. Ezekben a korlátozásokban szerepelnek reklámok és filmek is, tehát minden olyan produktum a médiából, ami tartalmaz LMBT+ embereket. Ez a lépés nincs az elsők között a magyar politikában; 2020-ban szigorították az egyedülállóak örökbefogadási lehetőségeit. Ez erőteljesen érinti a szívärványcsaládokat, hiszen a meglegházasság még mindig nem legális Magyarországon, és bejegyzett élettársi viszonyral sem volt lehetőség az örökbefogadásra, ezért általában azonos nemű párok csak úgy tudtak gyereket nevelni, ha mint egyedülálló, a pár egyik fele örökbefogadott egy gyereket. Ugyanekkor a kormány a transzneműek legális nem- és névváltoztatását is betiltotta. A kormány maga azt állította, hogy ez az új törvényjavaslat csak és kizárólag a pedofiliát kívánja fékezni, viszont az LMBT+ közösséget, és főleg a homoszexuálisokat már a '70-es évek óta gyakran vádolják pedofil tendenciákkal. Ezt az állítást a pszichológia mai állása már nem fogadja el, hiszen a szexuális orientáció teljesen más, mint a pedofília. Pont ezért, amikor a Labrisz Leszbikus Egyesület kiadta 2020 elején a „Meseország Mindenkié” című kötetet, sok szervezet, beleértve a magyar kormányt is, pedofilnak bélyegezte a non-profit szervezetet. Míg a könyv fogadtatása külföldön és a magyar átlagközösség felől nagyon jó volt, addig a jobboldali média, valamint a kormány homoszexuális propagandának bélyegezte. Ebből mind látszódik, hogy Rédai Dorottya könyve, amely a kamasz szexualitással foglalkozik, beleértve ebbe a kamaszkori homoszexualitást is, nagyon aktuális témát tár fel.

Rédai ebben a témában mind mint kutató, mind mint aktivista érintett; kutatási munkája során sokat foglalkozott az oktatási rendszer és gender kapcsolataival, valamint a tendenciákkal a rendszerben, amelyek különféle

egyenlőtlenségeket képeznek és újra-képeznek. Rédei munkálkodik a Labrisz Leszbikus Egyesület a „Melegség és Megismerés” programjában is, amely keretében LMBT emberekkel van lehetősége gimnazista diákoknak találkozni, valamint nekik kérdéseket feltenni, ezzel is elősegítve a melegek társadalmi elfogadását. Ezek mellett Rédei a *Meseország Mindenkié* könyvprojekt koordinátora is.

Az *Exploring Sexuality in Schools* című könyv alapját egy 2009 és 2010 között lezajlott kutatás adja. Ám az elmúlt pár évben történt egy nagyobb diskurzusváltás a magyar közbeszédben és politikában a szexualitás témájáról, tehát a kutatás igazi értékét nem csupán a direkt eredmények adják, hanem az iskolai szexualitás strukturális és identitásképző erejének feltárása adja. A téma maga bizonyos mértékben tabunak számít, hiszen elterjedt álláspont, hogy a fiataloknak nincsen legitim szexualitásuk vagy szexuális életük. Talán pont ezért nagyon kevés kutatás született a témában mind külföldön, mind Magyarországon, ezért Rédei munkája hiánypótló jellegű. Másfelől az egyediségéből ered az is, hogy ez az egy kötet nem képes a kamaszkori szexualitás és az iskola viszonyának minden kapcsolatát feltárni, inkább a könyv egy bővebb áttekintést nyújt.

Rédei a könyvhöz nagyon sokféle adatgyűjtési módszert használt; készített csoportos és egyéni interjúkat mind diákokkal, mind tanárokkal, valamint egyéb, az iskolában dolgozó felnőttekkel, továbbá megfigyelő munkát végzett az osztálytermeken belül és az iskola területén is, etnográfiai és egyéb pontos adatokat pedig az iskola honlapjáról és az iskolai nővértől szerzett be. Ez a hatalmas mennyiségű adat ad lehetőséget arra, hogy Rédei megfelelően sokszínű képet tud nyújtani az iskola etnikai összetételéről, valamint arról, hogy a szexualitás pontosan hogyan képes mind az etnikumot, mind a társadalmi osztályban való elhelyezkedést leképezni és újra képezni. Rédei magyarázata szerint a középosztálybeli felnőttek meghatározása a szexuális aktusok színterét csak és kizárólag a hálószobába helyezi, ám ez a fajta intimitás nem áll a diákok rendelkezésére. Pont emiatt sokan az iskolában kényszerülnek a szexuális igényeiket kiélni. Ám az iskola maga is a megosztott tér, és nem minden színhelye elfogadható ezekhez az aktusokhoz. Ezeket a határokat, hogy mit és hol szabad csinálni, a diákok is igyekeztek betartani, annak ellenére, hogy egyik színtér sem volt teljes mértékben publikus. A betartásba az is beletartozott, hogy azok, akik megszegték ezt az íratlan szabályt, általában lejjebb kerültek a diákok közötti hierarchiában. Ez pontosan megmutatja, hogy habár a szexualitás körüli szabályok ebben a közegben nem teljes mértékben tükrözik a külvilágban elfogadott, középosztálybeli normákat, ám pont ezen normák betartásában vagy megszegésében rejlik az, hogy hogyan képződnek le a társadalombéli egyenlőtlenségek a szexualitáson keresztül itt.

A fizikai szintér mellett egy másik fontos alkotóelem a diszkurzív tér. Rédei kifejti, hogy az, ahogyan az iskolában a tanárok és a diákok beszélnek és gondolkodnak a kamaszkori szexuális aktusokról, egy bizonyos hierarchikus sorrendbe helyezi a különféle etnikumokat és társadalmi osztályokat. Ebbe a keretbe tartozik a fizikai hely is, ahol az aktusok zajlanak, de egyéb témák is, például a higiénia érzékelt megléte vagy hiánya, valamint bizonyos csoportok érzékelt gyermekvállalási szokásai is, amelyek pedig visszatükröződnek abban, hogy hogyan kezelik az alacsonyabb hierarchikus helyzetben lévő csoportokba tartozó diákokat. Erre Rédei példának hozza azt, hogy bizonyos roma diáklányokra nem fordítottak túl sok időt tanítás alatt a tanárok, hiszen „Úgyis majd csak gyerekeket szülnék majd.” Ez a példa pont arra hívja fel a figyelmet, hogy ezeknek a diskurzusoknak mennyire központi szerepe van abban, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődjenek, ebben az esetben pontosan a fehér és középosztálybeli tanárok által.

Ezen diskurzusok nagy része éppen a szexuális felvilágosító órákon történik, amelyeket Rédei kritikusan ír le. Ezek a programok főleg a szexualitás veszélymentesítésére, valamint a szexuális örömszerzésre fókuszálnak. Ám itt az örömszerzés nagyon korlátolt keretek között van bemutatva (egyidőben való orgazmus átélése heteroszexuális partnerek között), ami ahhoz vezet, hogy a legtöbb diáknak is ez a korlátozott képe alakul ki a „jó” szexuális élményekről. Rédei azt is kritizálja, hogy ez a keret különbséget tesz a lányok és fiúk szexuális igényei és vágyai között; úgy állítja be őket, hogy a lányoknak nehéz az orgazmus, ezért sok munkába telik tőlük az, hogy elévezzenek, míg a fiúknak ez természetesen és egyszerűen megy, viszont fájdalmas nekik nem átélni orgazmust a szexuális aktus alatt. Ez, ahogyan az interjúkból kiderül, gyakran vezet olyan szexuális élményekhez a diákok között, ahol a lányok olyan dolgokat is megtesznek a partnerükkel, amelyeket nem teljesen akartak. Ebből szintén látszik a diszkurzív keret ereje és hatása, ám ebben nem az osztályok és etnikumok közötti egyenlőtlenség került rekonstrukcióra, hanem a nők és férfiak közötti egyenlőtlenség; a felvilágosító óra nem kérdőjelezte meg a nemek közötti binaritást és a férfi-dominanciát.

Rédei egy tágabb definíciót használ a szexualitásra, ami nem csak a szexuális aktusokat és a szexuális orientációt fedi le, hanem identitásunk részét is képezi, valamint minden intimitásra való vágy és szükség is ide tartozik, és különféle viselkedési formák és bizonyos biológiai feltételek is. Ez a definíció mind a könyv fő mondanivalójának átadására alkalmas, mind pedig a mostani magyar politikai szexualitásról szóló diskurzusok ellen is állást foglal, mivel magát a szexualitást természetesnek mutatja be, és feltételezi, hogy a szexualitást nem lehet elválasztani az érzelmektől és az intimitástól sem, amelyek pedig a legtöbb ember életében fontosok, ebbe bele értve persze a kamaszokat is. Habár úgy tűnhet, hogy ez a hozzáállás valamilyen szinten

legitimálja a kiskorú explicit szexuális aktusokat, és bizonyos szinten ezt meg is teszi, viszont Rédei álláspontja éppen arra mutat rá, hogy ezek az aktusok kamaszok között is megtörténnek, és ennek teljes tabu témaként kezelése, illetve a „veszélycsökkentő” hozzáállás csak ahhoz vezet, hogy a tinédzser korúaknak kevés lehetőségük van mind a vágyaikat kiélni, mind pedig ezekről beszélni. Ez pedig azt eredményezi, hogy ez a szexuális bántalmazásnak kitett korosztály nem képes sem észrevenni, ha ilyen helyzetbe kerülnek, sem pedig segítséget kérni az ilyen helyzetekben. Az információ hiánya pedig még erősebben érinti azokat, akik nem heteroszexuálisok, hiszen a szexuális felvilágosító órák csak és kizárólag az ilyen szexuális aktusok köré vannak felépítve, hiszen a magyar társadalomban még mindig nem széleskörűen elfogadott a homoszexualitás.

A megkérdezett diákok között kevés nem-heteroszexuális volt, ők is legfőképpen leszbikusok vagy biszexuális lányok voltak. A roma diákok közül pedig egyetlen nem-heteroszexuális kamasz sem vállalta az interjút. Ez főleg annak köszönhető, hogy a homoszexualitás még mindig nem annyira elfogadott Magyarországon, az iskolai környezetben pedig ez főleg igaz a férfi homoszexualitásra. Ebből adódóan a kutatás nem tudott részletes képet adni a meleg diákokról, ám a meglévő interjúk alapján Rédei megállapítja, hogy azok a keretek, amelyeket a szexuális felvilágosító óra ad a szexualitásról, valamint az ehhez kapcsolódó diszkurzív keret egyáltalán nem fedi le a homoszexualitást, ezért a nem-heteroszexuális diákoknak maguknak kell utánanézniük a legtöbb információnak. Ide tartozik az is, hogy ezek a diákok, főleg a leszbikus és biszexuális lányok, nincsenek teljesen tisztában azzal, hogy hogyan kell védekezni a nemi úton terjedő betegségekkel szemben. Ez szintén arra mutat rá, hogy a kormány általi hozzáállás, miszerint ilyen témákról nem is lehet kiskorúakkal beszélni, veszélyezteti a kamaszok egészségét, mind testileg, mind pedig lelkileg, hiszen még a heteroszexuális diákok között is nagyon sokan nem tudták pontosan, hogy milyen érzelmi igényeik vannak, és azok mennyire fontosok, hogy azok részei-e egyáltalán a szexualitásnak és szexuális aktusoknak.

Míg Rédei részletesen leírja a diákok és tanárok hozzáállását a szexualitáshoz, ezek a vélemények az adatgyűjtés ideje miatt valószínűleg már változtak. Ám a könyv fő mondanivalója, hogy a társadalmi osztályokat és etnikumokat a szexualitásról szóló diskurzusokon keresztül konstruálják a tanárok az iskolákban, akik maguk is általában fehérek és középosztálybéliek, s akik sok roma és munkásosztálybeli diákot is tanítanak. Ezek a kategóriák tehát mindig a hierarchia szerint felső pozíciókban lévőktől származnak, mégpedig olyan diszkurzív színtereken, amelyek első látásra nem teljes mértékben kapcsolódnak sem az etnikumokhoz, sem pedig társadalmi osztály-

elhelyezkedéshez. Rédei könyve maga pedig nagyon kidolgozott alapot ad ezeknek az összefüggéseknek további elemzéséhez.

Tóth Boglárka